

'Ik zoek naar manieren om bij mensen te zijn'

Interview met Ben Dragstra, clustermanager bij het Leger des Heils

*Door: Drs. Archie de Ceuninck van Capelle**

Ben Dragstra van het Leger des Heils heeft met zijn team zorg voor daklozen, prostituees en andere kwetsbare groepen in de samenleving. Zijn werk wordt door een vooraanstaand kennis- en adviescentrum voor maatschappelijke opvang, Movisie, genoemd als een goed voorbeeld van maatschappelijke zorg in het publieke domein met oog voor zingeving in de brede zin van het woord. Tijdschrift Geestelijke Verzorging had een gesprek met hem.

Movisie, een Utrechts kennis- en adviescentrum dat zich bezighoudt met maatschappelijke kwesties zoals leefbaarheid, diversiteit, participatie en kwetsbare groepen, werkt momenteel binnen de eigen organisatie aan het thema "Zingeving voor professionals". Eigen onderzoek uit 2010 onder cliënten en hulpverleners in de maatschappelijke en vrouwelijke opvang wees uit, dat cliënten en hulpverleners vaak verschillende accenten leggen als het om zingeving gaat. Zo refereren cliënten vooral

naar alledaagse zingeving (zinvolle dagbesteding en motivatie), terwijl in het perspectief van veel hulpverleners de expliciete dimensie centraal staat. Zij koppelen zingeving aan levensbeschouwing en religie en laten dit in de hulpverlening vervolgens buiten beschouwing, omdat het als te persoonlijk beschouwd wordt en niet onmiddellijk relevant zou zijn. Dit verschil in betekenis van zingeving kan in de praktijk leiden tot miscommunicatie en spraakverwarring. Hoe kan dit probleem ondervan-

Serie: het publieke domein

Geestelijk verzorgers in de zorg werken buiten de veilige muren van kerk, moskee of Humanistisch Verbond. Ze luisteren naar een patiënt in bed en naar familie op de ziekenhuisgang, ontmoeten bewoners in hun huiskamers en bezoekers van dagactiviteitencentra. Met artsen, thuiszorgmedewerkers en Raden van Bestuur zoeken ze naar voorbeelden van goede zorg. Zo vragen ze ruimte voor zingeving, levensvragen en ethiek in het publieke domein. Soms gaat dat vanzelf, dan weer loopt dat minder soepel. Er zijn immers geen grote verhalen meer, de traditie is vaak een blok aan het been en hoe vind je taal waarin je elkaar verstaat? TGV gaat in de komende tijd op zoek naar collega's buiten de wereld van de zorg die het gesprek over zingeving, ethiek en levensverhalen gaande houden in de samenleving.

gen worden? Movisie zoekt o.a. naar *best practices*; manieren van werken in de branche die gevoelsmatig in de richting wijzen van antwoorden op het probleem van zingeving in de maatschappelijke opvang. Iemand die volgens Movisie met zijn team een voorbeeld van een dergelijke *best practice* kan zijn, is Ben Dragstra, clustermanager bij het Leger des Heils. Het Leger des Heils is een christelijke organisatie, die eind 19de eeuw in Engeland werd opgericht om de noden te lenigen die waren ontstaan door de Industriële revolutie. In Nederland is het Leger des Heils vooral bekend door het werk van 'majoor' Alida Margaretha Bosshardt (1913-2007). Vanuit zijn kantoor op de Amsterdamse Oudezijds Voorburgwal coacht, motiveert en begeleidt Dragstra medewerkers van *het leger* en werkt hij ook zelf met daklozen, verslaafden en prostituees in 'zijn' buurt.

Herken je het gegeven dat er een kloof bestaat tussen wat cliënten en hulpverleners onder zingeving verstaan? Het Leger des Heils is een organisatie met een heldere, christelijke identiteit en hulpverleners moeten die identiteit onderschrijven als ze bij het

leger komen werken. Professionaliteit staat echter voorop, dus de leefwereld en de vragen van de cliënten staan centraal. Enerzijds moet ik christelijke medewerkers wel eens een beetje afremmen als ze hun christen zijn al te nadrukkelijk naar voren willen schuiven in hun contacten. Het gaat immers in de eerste plaats om de mens en je zou diens pijn en verdriet serieus moeten nemen. Geloof is geen paracetamol die alle problemen oplost. Eerst moet er ruimte en tijd gemaakt worden voor mensen, zonder dat er een waardeoordeel geveld wordt. Anderzijds zie ik inderdaad dat sommige medewerkers bang zijn voor wat ze kunnen aanbrengen door naar de zingeving van cliënten te vragen. Daarom vind ik het erg belangrijk dat medewerkers werken aan hun gevoeligheid, intuïtie en zelfreflectie. Als je beter weet waar je zelf staat, kan je ook beter met een ander in gesprek gaan over zijn of haar zielenleven en de dingen die er écht toe doen. Wat ik erg leuk vind aan de mensen die ik ontmoet, is dat ze meestal erg direct zijn. Ik herken dat cliënten vaak direct en zonder omhaal onder woorden brengen wat ze belangrijk vinden in hun leven. Ze zeggen niet: 'Het hebben van een relatie geeft mijn leven zin', maar: 'Ik zou graag een lekker wijf in mijn bed hebben.' Daarmee zeggen ze hetzelfde, maar op een andere manier. Cliënten zijn inderdaad vooral met alledaagse zingeving bezig, hoewel levensbeschouwing en religie zeker niet onbelangrijk zijn. Hier bij ons vrouwenwerk op de Wallen bracht een heilssoldate elke dag koffie rond bij de dames achter de ramen. De koffie werd geaccepteerd, maar tot een dieper contact kwam het niet. Totdat op een dag een dame tegen de heilssoldate zei: 'Meid, je ziet er niet uit. Ga eens effe zitten.' De heilssoldate (herkenbaar aan uniform) zette haar dienblad neer en ging zitten in de stoel van de prostitué in het raam en liet haar gezicht daar eens goed opmaken, tot hilariteit van het hele huis en ook de mensen op straat. Maar er ontstond wel een goed, verdiepend, contact tussen die twee. Ik zie in ons werk vaak dat ontmoeting de voorwaarde is voor zingeving.

Heb je ook voorbeelden van contacten waarin levensbeschouwing en religie in een meer uitgesproken zin een rol spelen?

Ik was een keer op bezoek bij een cliënt in een psychiatrisch centrum. Wij dragen bij ons werk dikwijls een uniform en zijn dan goed herkenbaar als heilssoldaat. Daar worden wij dan ook wel eens op aangesproken. Deze cliënt vroeg mij om voor hem te bidden. Hij vroeg mij om met hem te knielen bij het bidden. Ik aarzelde, maar deed het toch. Net toen we daar zo zaten, kwam de psychiater binnen. Op dat moment voelde ik mij opgelaten en vroeg ik me af of ik de juiste balans tussen mijn engagement en mijn professionaliteit had weten te bewaren. Op een ander moment was ik gevraagd aanwezig te zijn bij iemand bij wie een verzoek om euthanasie werd uitgevoerd. Ik was daar aanwezig als privépersoon. Vrienden van de man waren aanwezig en de man was erg blij te mogen sterfen omringd door mensen die van hem hielden. Ik las voor uit de bijbel. De aanwezigen werden door de lezing erg ontroerd en konden zeggen: 'Hier is God aanwezig, ook hier mag God aanwezig zijn.' Ik denk dat we elkaar als mensen veel verdriet aandoen doordat we te vlug en teveel oordelen. Als ik de mensen in ogenschouw neem die ik in de loop van de jaren heb ontmoet, zie ik dat het leven niet maakbaar is en de bijbel niet zondermeer op alle omstandigheden toepasbaar. Mensen die óp waren, hun leven helemaal niet meer zagen zitten, vroegen soms maar om kleine dingen; een patatje, een bezoek aan een museum. Aandacht voor kleine dingen is belangrijk in de omgang met kwetsbare mensen. Het gaat om gelijkwaardigheid, erkenning en eerlijkheid. Onze cliënten hebben zó door hoe jij het met ze voor hebt.

Wat betreft de balans tussen engagement en professionaliteit valt de laatste jaren te zien dat de overheid, bijvoorbeeld de gemeente Amsterdam, kritischer is geworden over het subsidiëren van christelijke maatschappelijke organisaties, zoals jouw eigen organisatie, Youth for Christ en Scharlaken Koord.

Er is soms sprake van wildgroei in de christelijke hulpverlening en als de overheid dan een terugtrekkende beweging maakt, kan ik dat volkomen begrijpen. De overheid eist professionaliteit als zij subsidies geven en dat is volkomen terecht. Aan de andere kant kan men soms in een kramp schieten. Zo hadden wij in 2009 hier kerst viering op een van de afdelingen met onze cliënten. Aanwezig waren onder andere onze joodse, christenen en moslim bewoners. Er stond ook het lied *Stille Nacht* op het programma. Later hoorden we dat sommige mensen vonden dat we op die manier aan evangelisatie deden. Nu, is dat evangelisatie? Ik heb daar mijn vraagtekens bij. Dan zou Albert Heijn ook aan evangelisatie doen. Aan de andere kant zijn er christelijke organisaties in Amsterdam actief die in mijn beleving iets bescheidener met hun identiteit om mogen gaan. Geloven mag nooit een middel worden tot evangelische chantage.

Zou je kunnen zeggen dat een religieus geëngageerde organisatie zoals het Leger des Heils tussen de Scylla van een religievijandig secularisme en de Charybdis van christelijk fundamentalisme door probeert te varen?

Zo zou je het zeker kunnen zeggen. Ik zie deze gevaren ook terug bij sommige van onze medewerkers. Als mensen teveel hun eigen geloof voor ogen hebben, verhindert hen dat de ander te zien. Je kunt een ander niet serieus nemen als het teveel gaat om jouw eigen boodschap, ook al is die nog zo goed bedoeld. Ik zoek naar manieren om bij mensen te zijn. Daar is behalve taal om met elkaar te praten ook stilte voor nodig. Dat heb ik gemerkt. Een eigen soort stilte, een sprakeloosheid die het je mogelijk maakt om ruimte te maken voor de ander. 'Soms is het leven gewoon kut', zei een cliënt ooit tegen me, sprekende over zijn eigen leven. En daar blijf je dan bij stilstaan, letterlijk en figuurlijk. Pijn is een realiteit en die is soms dagelijks en levenslang. Door dat te erkennen help je misschien iemand deze pijn draagbaar te maken.

** Drs. Archie de Ceuninck van Capelle is geestelijk verzorger in het VUmc te Amsterdam.*